

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-104>

УДК 330.322:658.87

Царьов Олександр Сергійович

аспірант,

Одеський національний економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1319-7680>**Oleksandr Tsarov**

Odesa National Economic University

СУЧАСНІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ВАРТІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

CURRENT CONDITIONS OF TRADE OPERATION IN UKRAINE AND THEIR IMPACT ON THE VALUE OF TRADING ENTERPRISES

Анотація. У статті проаналізовано сучасні умови функціонування торгівлі в Україні та їхній вплив на вартість торговельних підприємств. Підкреслено, що торгівля має складну багаторівневу структуру, у якій взаємодіють оптові підрозділи та роздрібні торговельні точки. Зазначено, що в останні роки торгівля стабільно входить до ТОП-10 найпоширеніших видів діяльності серед юридичних осіб. Доведено, що хоча частка торгівлі у ВВП залишається відносно невеликою, це не применшує її ролі: споживчий сектор продовжує бути одним із ключових двигунів економічного розвитку країни. Встановлено, що провідні позиції на внутрішньому ринку утримують великі торговельні мережі, серед яких незмінним лідером є ТОВ «АТБ-МАРКЕТ», а другу позицію посідає ТОВ «Сільпо-ФУД». Також з'ясовано, що торговельні підприємства стикаються з низкою важливих тенденцій і викликів, на які необхідно оперативно реагувати. Це безпосередньо впливає на ринкову вартість торговельних компаній, спричиняючи її зростання або зниження.

Ключові слова: торгівля, торговельне підприємство, роздрібна торгівля, оптова торгівля, електронна комерція, вартість підприємства, умови.

Summary. The article analyzes the current conditions of the functioning of enterprises in the trade sector and outlines their impact on the formation of the market value of trading companies. The purpose of the study is a comprehensive analysis of the specifics of the development of trade in Ukraine, the determination of external and internal factors that determine the dynamics of the value of enterprises, as well as the identification of key trends that shape their current market valuation. It is found that trade occupies an important place in the national economy, as it is one of the most widespread areas of entrepreneurial activity. In a market economy, this area has a complex, multi-level structure, within which wholesale divisions, retail chains and numerous formats for selling goods interact. It is emphasized that in recent years, trade has been consistently included in the list of the most common types of activity among legal entities, demonstrating sustainable development and high adaptability to changes in the market environment. It is proven that although the share of trade in the GDP structure is relatively moderate, its economic importance remains significant, as the consumer sector is one of the leading drivers of the country's economic growth, providing significant employment and tax revenues. It has been established that the main players in the domestic market are large national retail chains. The leading position is invariably held by LLC ATB-MARKET, while the second position is occupied by LLC Silpo-FOOD, which indicates a high level of capital concentration and competition in the retail sector. It has been found that retail enterprises are faced with a number of modern trends and challenges, including the digitalization of business processes, the transformation of consumer behavior, logistical risks, changes in the cost structure, and fluctuations in purchasing power. These factors directly affect the market value of enterprises, forming both growth potential and possible threats. The scientific novelty of the work lies in the systematization of modern conditions for the development of wholesale and retail trade in Ukraine and the identification of their targeted impact on the formation of the value of trading enterprises in current economic realities. The practical significance of the results lies in the possibility of their use by enterprises to improve market value management mechanisms, optimize development strategies, increase the effectiveness of pricing policy and cost structure, which ensures the strengthening of competitive positions in the domestic market.

Keywords: trade, trading company, retail trade, wholesale trade, e-commerce, enterprise value, conditions.

Постановка проблеми. Сфера торгівлі є однією з ключових складових національної економіки України, забезпечуючи циркуляцію товарів, формування споживчого попиту та розвиток суміжних сфер. У сучасних умовах торговельні підприємства функціонують в середовищі, що характеризується високою динамічністю та нестабільністю. Військові дії, трансформація логістичних ланцюгів, зміна споживчих пріоритетів, цифровізація бізнес-процесів, коливання валютних курсів і адаптація до вимог європейського ринку істотно впливають на ефективність діяльності підприємств торгівлі та їх ринкову вартість.

Вартість торговельного підприємства є інтегральним показником, що відображає його фінансовий стан, конкурентоспроможність, інвестиційну привабливість та здатність до довгострокового розвитку. Саме тому оцінювання впливу сучасного стану торгівлі на формування вартості є важливим для керівників підприємств, інвесторів, фінансових аналітиків і державних структур, що формують економічну політику.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибшого розуміння того, як зміни у структурі торгівлі, ринковій кон'юктурі, технологічних підходах та регуляторному середовищі впливають на капіталізацію і вартісні показники торговельних підприємств. Аналіз цих процесів дозволяє виявити ключові фактори росту та ризики, що визначають економічну результативність даної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку вітчизняної торгівлі, а також основні тенденції й тренди висвітлені у численних аналітичних оглядах науковців, підготовлених на основі матеріалів Асоціації ритейлерів України та Державної служби статистики України.

Н.В. Валінкевич і М.С. Коценко охарактеризували особливості функціонування торговельних підприємств в сучасному економічному середовищі [1]. У роботі Г.В. Кошельок розглядаються фактори, що негативно впливають на розвиток підприємств оптової торгівлі, та доводиться, що оптова торгівля відіграє вагомий роль у сфері обороту товарів харчової промисловості [2]. Т. Пашкуда і А. Афенді визначають суттєві проблеми, з якими стикаються торговельні підприємства та основні напрями розвитку торгівлі в Україні в умовах воєнного стану [3]. М.С. Рахман і Д.В. Прус приділяють увагу аналізу ринку оптової торгівлі України, зокрема виявленню його слабких сторін у поточному стані та шляхів усунення їх критичності, а також визначенню напрямів удосконалення діяльності оптової торгівлі в Україні [4]. О.О. Чуприна, І.О. Аракелова, Ю.М. Попова аналізують сучасні тенденції розвитку вітчизняної роздрібною торгівлі та, з урахуванням наявних викликів, обґрунтовують подальші перспективи її розвитку [5].

В.А. Євтушенко, М.С. Рахман і Ю.І. Дяченко характеризують сучасний стан і нові реалії роздрібною торгівлі України, визначають її функції [6]. Проте розглянуті питання потребують подальшого вивчення, оскільки характеризуються високою динамічністю, залежать від значної кількості чинників та суттєво впливають на формування вартості торговельних підприємств.

Метою даної статті є дослідження впливу сучасних умов розвитку торгівлі в Україні на формування вартості торговельних підприємств та визначення основних тенденцій, які визначають їхню ринкову оцінку на теперішній час.

Виклад основного матеріалу дослідження. Один із найважливіших видів економічної діяльності країни є торгівля, основою функціонування якої є купівля-продаж товарів. Торгівля виступає посередником між виробником продукції та її кінцевим споживачем, тобто є зв'язувальною ланкою між ними. Сфера торгівлі має складну ієрархічну структуру, у якій поєднуються оптові ланки та точки роздрібною торгівлі. Кожен елемент є важливим для злагодженої роботи системи й виконує певні функції, значення кожного з них важко переоцінити (рис. 1).

Торгівля є одним із ключових секторів економіки, який відіграє значну роль у формуванні споживчого попиту, створенні робочих місць та забезпеченні зростання валового внутрішнього продукту, більше 23 % зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності працюють у торгівлі. Вона не лише покриває базові потреби населення, а й визначає загальні економічні тенденції, впливаючи на структуру виробництва, рівень зайнятості та інвестиційну активність.

На рис. 2 наведено кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності.

Як видно з рисунку 2, торгівля посідає перше місце останні роки серед наймасовіших видів діяльності серед юридичних осіб.

Варто зазначити, що торгівля відіграє важливу роль у розвитку економіки країни в цілому, а також у економічному зростанні окремих регіонів, що характеризується різними показниками. Одним із основних показників за допомогою яких можна визначити вклад торгівлі в економіку країни є питома вага торгівлі у валовому внутрішньому продукту. У табл. 1 наведено розрахунок цього показника.

Відповідно до даних Державної служби статистики, у 2024 році частка оптового та роздрібного товарообігу торговельних підприємств України становила 11,8 % від ВВП, що підкреслює значущу роль цього сектора в національній економіці, хоча і спостерігається тенденція до спаду. У розвинених країнах частка торговель-

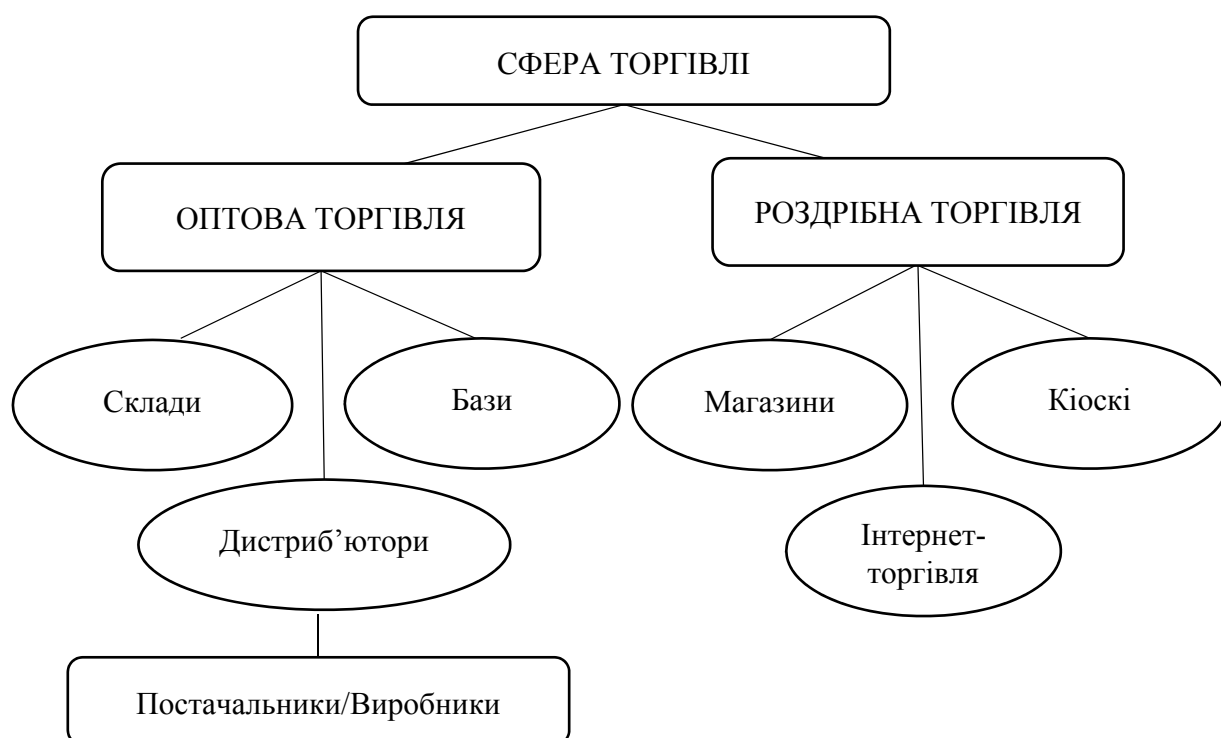

Рисунок 1 – Елементи ієрархічної структура торгівлі України

Джерело: складено автором

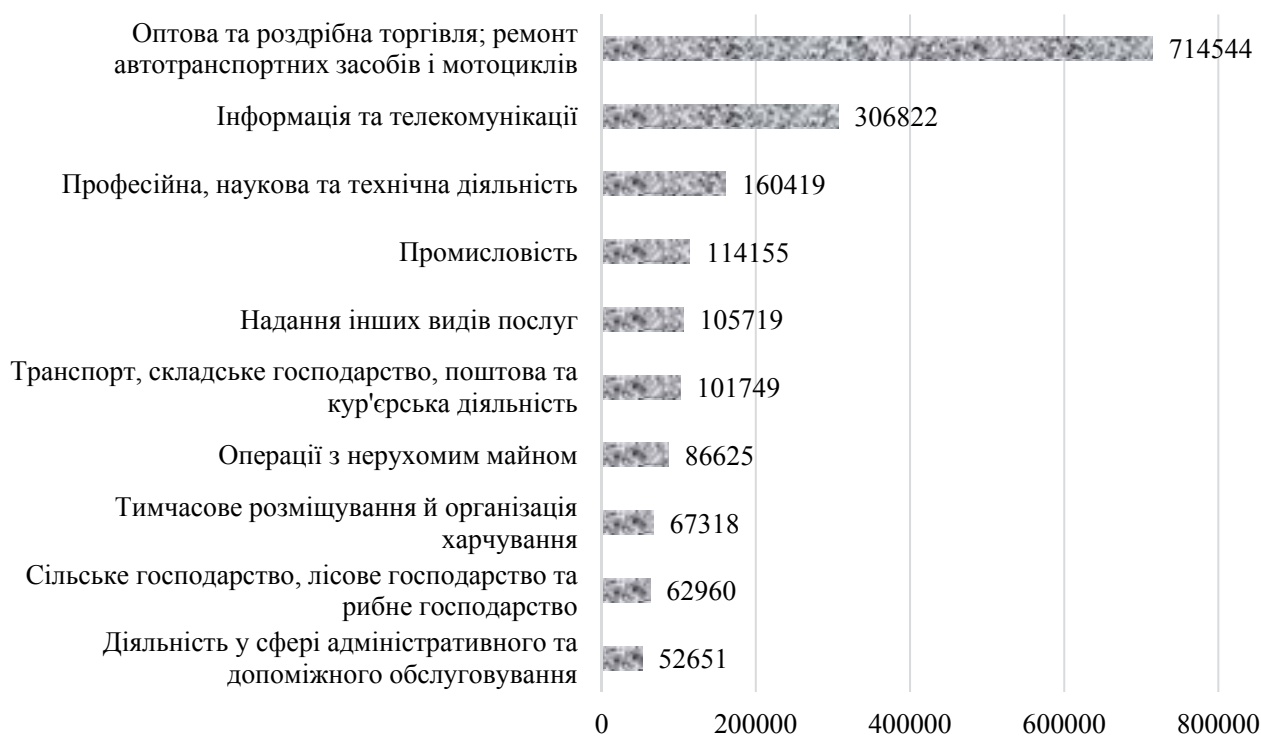

Рисунок 2 – ТОП-10 наймасовіших видів діяльності серед юридичних осіб у 2023 році, одиниць

Джерело: побудовано автором за даними [7]

**Таблиця 1 – Питома вага торгівлі у валовому внутрішньому продукту
(у фактичних цінах) за 2020-2024 рр.**

Показники	Роки				
	2020	2021	2022	2023	2024
Валовий внутрішній продукт, млн. грн.	4222026	5450849	5239114	6627961	7658659
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, млн. грн.	588 365	742 123	645455	865700	904773
Питома вага торгівлі у ВВП, %	13,9	13,6	12,3	13,1	11,8

Джерело: складено автором за даними [8]

ного сектору у ВВП зазвичай становить 15–25%, що свідчить про зрілість економік та значну роль сфери послуг. В Україні цей показник історично був нижчим – близько 10–12 %, що відображає відносно меншу розвиненість ринкових послуг порівняно з розвиненими країнами.

Спостерігається зростання обсягів оптової і роздрібної торгівлі, що пов'язано з причиною зростання споживання у вигляді шопінгу, розваг і відвідування ресторанів є протидія стресу та негативним новинам.

За оцінками експертів UTG, такі результати стали можливими завдяки зміні ціннісних орієнтацій українців, що призвело до відмови від накопичень і переходу до моделі споживання «тут і зараз». Крім того, на зростання товарообігу вплинули вимушені витрати – придбання товарів під час евакуації, генераторів, сонячних панелей, а також формування запасів продуктів і засобів гігієни на випадок можливого закриття магазинів чи перебоїв із логістикою.

Варто зазначити, що хоча частка торгівлі у ВВП невелика, але це свідчить про те, що споживчий сектор все ще залишається одним із ключових драйверів економічного зростання в країні. Така динаміка може пояснюватися стабільним попитом на товари повсякденного вжитку, активним розвитком торговельної інфраструктури, підвищенням рівня доходів населення, а також вагомих обсягом імпорту споживчих товарів. Роль торгівлі в економіці та суспільстві наведено на рис. 3.

Український ринок торгівлі перебуває на стадії активного розвитку, про що свідчить збільшення кількості підприємств, включаючи великі компанії та приватних підприємств (ФОП). Це підкреслює зростаючий інтерес до підприємницької діяльності та високу конкуренцію в даній сфері. За 2024 рік, у сфері роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах (КВЕД 47.11) зареєстровано 134 256 суб'єктів господарювання, з яких більшість (120 535), що складає 90 % – це ФОП, де працюють більше 48 % зайнятих працівників, що підкреслює важливу роль малого та середнього бізнесу в економіці країни, але найбільшу виручку від реалізації мають великі компанії і мережі (рис.4).

Лідуючі позиції на ринку займають великі торговельні мережі, наведені на рисунку 4, які забезпечують широкий асортимент товарів і високий рівень сервісу. Безумовним лідером є ТОВ «АТБ-МАРКЕТ», що у 2024 році продемонструвало рекордний обсяг продажів – 208,9 млрд грн. [9].

Такий результат свідчить про ефективність обраної бізнес-моделі, розгалужену мережу магазинів та високу лояльність споживачів. У той же час конкуренція в сфері залишається інтенсивною, що спонукає компанії впроваджувати інновації, удосконалювати асортимент і раціонально використовувати торговельні площі.

Якщо розглядати оптову торгівлю (КВЕД 46.17) діяльність посередників у торгівлі продуктами харчування, можна зазначити, що на ринку в 2024 році працювало 2439 суб'єктів господарювання, більшість з яких складають товариства 1428 компаній або 58,5 %. Найбільшість компаній зареєстрована в Київській області 694, що складає 28,4 % від загального обсягу [9].

Нові технології та Інтернет призводять до змін, які відбуваються в роздрібній галузі в усьому світі, і Україна не є винятком [10]. Цифровізація, розвиток електронної комерції та зміна споживчих звичок стимулюють компанії адаптувати свої бізнес-моделі, впроваджувати омніканальні рішення та вдосконалювати клієнтський сервіс.

Варто зазначити, що функціонування торговельного сектору в Україні в останні роки характеризується низкою важливих тенденцій та викликів (рис. 5).

На рисунку 5 виділено позитивні, негативні та нейтральні умови функціонування торгівлі в Україні. Незважаючи на економічну нестабільність та зовнішні виклики (включно з повномасштабною війною), торгівля демонструє значний динамізм. Хоча були періоди спаду, сектор загалом адаптується до нових реалій. До 2022 року спостерігалось зростання товарообігу, особливо у роздрібній торгівлі. У теперішній час торгівля стикається з певними умовами, на які вона повинна реагувати. Розглянемо основні з них.

Розвиток Інтернет-ресурсів і посилення ролі електронної комерції є одним із ключових чинни-

Рисунок 3 – Роль торгівлі в економіці та суспільстві

Джерело: складено автором

ків. Зростає частка онлайн-продажів, що вимагає від традиційних ритейлерів інвестицій у цифрові канали та логістику.

Курс на інтеграцію з міжнародними ринками та європейськими стандартами забезпечує більш вільний доступ імпортерів товарів, посилює конкуренцію, але водночас відкриває нові можливості для експорту та залучення інвестицій.

Ринок є висококонкурентним, тому нерегульований його розвиток у деяких регіонах може спричинити недобросовісну конкуренцію та деформацію інфраструктури, що вимагає від компаній ефективних маркетингових і цінових стратегій.

Торгівля активно впливає на структуру споживання, підпорядковуючи виробничі програми потребам ринку та реалізуючи маркетингові стратегії. Спостерігається зміна переваг споживачів, збільшення попиту на якісніші та, можливо, імпортні товари.

Військові дії та політична або економічна нестабільність є головними чинниками, які не просто ускладнюють, а фундаментально руйнують встановлені логістичні системи та інфраструктуру. Для України цей вплив є критичним і багатограним.

Руйнування логістичних ланцюгів та інфраструктури є однією з найбільш критичних і далекосяжних проблем, що виникає внаслідок військових конфліктів, стихійних лих чи глобальних криз (пандемія).

Міграція населення призводить до зміни регіональної структури попиту.

Високі операційні ризики, пов'язані з безпекою, страхуванням, збереженням активів.

Нестабільність валютного курсу та інфляція впливають на закупівельні ціни.

Сукупність вищезазначених умов прямо впливає на ключові показники, які формують вартість торговельної компанії (табл. 2).

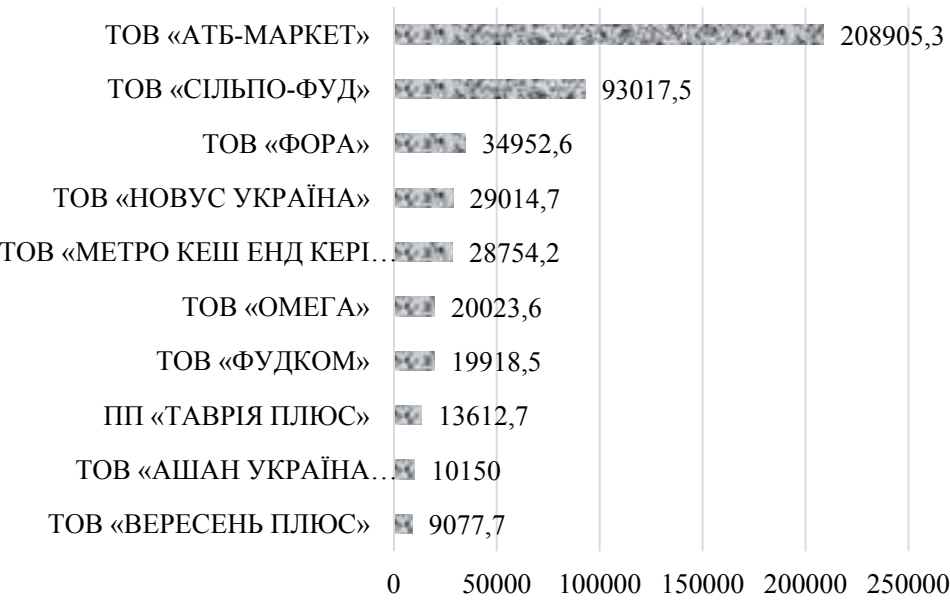

Рисунок 4 – ТОП-10 суб’єктів господарської діяльності роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах України за виручкою від реалізації у 2024 році, млн. грн.
Джерело: побудовано автором за даними [9]

Рисунок 5 – Сучасні умови функціонування торгівлі в Україні
Джерело: побудовано автором

Таблиця 2 – Умови, що впливають на вартість торговельних підприємств

Умова функціонування	Вплив на компанію	Вплив на вартість
Діджиталізація/Е-комерція	Зростання обсягів продажів, розширення ринку, зниження витрат на оренду	Збільшення (за рахунок зростання доходів та потенціалу)
Висока конкуренція	Необхідність зниження націнки, інвестицій в маркетинг, ризик втрати частки ринку	Зниження (через зменшення прибутковості та маржі)
Євроінтеграція	Доступ до нових товарів, зростання витрат обігу (логістика), ускладнення функцій	Змішаний (ризик зростання витрат, але й потенціал зростання ринку)
Логістичні ризики (через війну)	Зростання транспортних та складських витрат, ризик втрати товару/складів	Різне зниження (через зростання ризиків, зменшення операційного потоку)
Ефективність управління	Здатність швидко адаптуватися до змін, оптимізувати запаси та витрати	Ключове збільшення (висока адаптивність підвищує премію до вартості)

Джерело: складено автором

У таблиці наведено основні умови функціонування торговельних підприємств, які впливають на діяльність торговельного підприємства, що в свою чергу призводить до зміни вартості компанії, а саме при позитивних умовах – до зростання, а негативних – до зниження.

Висновки. Таким чином, мета торгівлі полягає у забезпеченні ефективного обміну товарами між виробниками та споживачами, що спрямований на задоволення потреб населення та отримання економічної вигоди. Торгівля виступає важливим двигуном економіки, забезпечуючи ефективний механізм обміну, що перетворює спеціалізацію на економічне зростання та підвищення добробуту населення. Вона є однією з найпоширеніших

сфер підприємницької діяльності та займає значне місце в сучасній економічній системі, особливо в умовах ринкової економіки. Торгівля є найбільш розвинутою формою ринкових відносин і відіграє ключову роль у становленні та розвитку економічної системи загалом. Упродовж останніх років розвиток торговельного сектору України визначається низкою ключових тенденцій та значущих викликів, які впливають на вартість підприємства та призводять до її зростання або зниження. Подальші дослідження передбачатимуть розроблення методичного підходу до визначення впливу сучасних умов функціонування торговельних підприємств на формування та динаміку їхньої ринкової вартості.

Список використаних джерел:

1. Валінкевич Н. В., Коценко М. С. Особливості функціонування торговельного підприємництва в умовах сучасних викликів. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. № 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-4>
2. Кошельок Г.В. Сучасний стан і перспективи розвитку оптової торгівлі в Україні. *Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 80–85.
3. Пашкуда, Т., Афенді, А. Напрями розвитку торгівлі в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-73>
4. Рахман М. С., Прус Д. В. Аналіз ринку оптової торгівлі України. *Бізнес Інформ*. 2020. № 7. С. 154–160.
5. Чуприна О.О., Аракелова І.О., Попова Ю.М. Розвиток вітчизняної роздрібної торгівлі: сучасні тенденції та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-104>
6. Євтушенко В. А., Рахман М. С., Дяченко Ю. І. Сучасний стан і нові реалії роздрібної торгівлі України. *Бізнес Інформ*. 2021. №9. С. 116–123. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-9-116-123>
7. Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 30.11.2025)
8. Валовий внутрішній продукт за 2020-2024 pp. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 30.11.2025)
9. Роздрібна торгівля (КВЕД 47.11) [КВЕД 47.11]. YouControl Market. URL: <https://catalog.youcontrol.market/rozdribna-torhivlia/47.11> (дата звернення 30.11.2025)
10. Карнаушенко А. С. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку роздрібного товарообороту в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.51

References:

1. Valinkevych N. V., Kotsenko M. S. (2024) Osoblyvosti funktsionuvannia torhovelnoho pidpriemnytstva v umovakh suchasnykh vyklykiv [Features of the functioning of trade entrepreneurship in the conditions of modern challenges]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-4>

2. Koshelok H. V. (2018) Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku optovoi torhivli v Ukraini [Current state and prospects of wholesale trade development in Ukraine]. *Intelekt XXI – Intellect XXI*, no. 1, pp. 80–85.
3. Pashkuda T., Afendi A. (2022) Napriamy rozvytku torhivli v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Directions of trade development in Ukraine under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-73>
4. Rakhman M. S., Prus D. V. (2020) Analiz rynku optovoi torhivli Ukrainy [Analysis of the wholesale trade market of Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, no. 7, pp. 154–160.
5. Chupryna O. O., Arakelova I. O., Popova Yu. M. (2024) Rozvytok vitchyznianoï rozdribnoi torhivli: suchasni tendentsii ta perspektyvy [Development of domestic retail trade: current trends and prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-104>
6. Yevtushenko V. A., Rakhman M. S., Diachenko Yu. I. (2021) Suchasnyi stan i novi realii rozdribnoi torhivli Ukrainy [Current state and new realities of retail trade in Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, no. 9, pp. 116–123. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-9-116-123>
7. Diialnist u sferi administratyvnoho ta dopomizhnoho obsluhovuvannia [Activities in the field of administrative and support services]. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed November 30, 2025)
8. Valovyi vnutrishnii produkt za 2020–2024 rr. [Gross Domestic Product for 2020–2024]. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed November 30, 2025)
9. Rozdribna torhivlia (KVED 47.11) [Retail trade (NACE 47.11)]. YouControl Market. Available at: <https://catalog.youcontrol.market/rozdribna-torhivlia/47.11> (accessed November 30, 2025)
10. Karnaushenko A. S. (2019) Analiz suchasnogo stanu ta perspektyvy rozvytku rozdribnoho tovarooborotu v Ukraini [Analysis of the current state and development prospects of retail turnover in Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, no. 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.1.51>

Стаття надійшла до редакції 12.12.2025